

is te vinden in jaargang 1888 van 't Journal de Botanique, waar de plant ook is afgebeeld op plaat IX. Ik was echter niet in de gelegenheid dat tijdschrift na te zien en citeer deze plaats volgens Ascherson en Gräbner, Synopsis der mitteleuropäischen Flora, Band III, blz. 761.

De daar gegeven beschrijving is de volgende:

Orchis morio maculatus. 4. Plant 20—25 cM. hoog, op *O. maculatus* gelijkend. Knollen handvormig gedeeld. Bladeren lancetvormig, zwak gevlekt. Aar langwerpig-kegelvormig. Schutbladen kruidachtig, meestal langer dan 't vruchtbeginsel. Bloemen lila-rose, purper gevlekt. Bloemdekbladen helmachtig samenheigend, de zijdelings-buitenste iets los,

Bloemtros van *Orchis morio* en *Orchis maculata*.
Natuurlijke grootte.

maar niet afstaand. Middenlob van de drielobbighe onderlip hoogstens zoo lang als de zijlobben, iets smaller dan deze, zwak ingesneden.

Het hier afgebeelde exemplaar wijkt in een paar kleinigheden van bovenstaande beschrijving af. De bladeren zijn n.l. vrij sterk gevlekt, een kenmerk, dat echter absoluut zonder waarde voor een determinatie is. Verder zijn de bloemen bijna wit, de lip is bijna zuiver wit met een zwak geel tintje en een enkel rose spikkeltje, de 5 andere bloemdekbladen zijn zeer licht rose met overlangsche donkerder lijntjes, wat dus geheel aan *O. morio* doet denken. Eindelijk is de insnijding van de lip zeer zwak.

Dat de knollen werkelijk handvormig gedeeld waren, bleek bij 't uitgraven, waarbij van dit en de andere meegebrachte exemplaren de knollen min of meer bloot kwamen.

Het interessante van de plant ligt vooral in 't feit, dat we hier met een bastaard te doen hebben tusschen twee overigens weinig verwante *Orchis*-soorten. *O. morio* toch behoort tot de groep *Hero-orchis*, met ongedeelde knollen en helmachtig saamgebogen bloemdekbladen (de lip uitgezonderd) terwijl *O. maculata* (= *O. maculatus*) tot de groep

Androrchis met afstaande bloemdekbladen behoort.

In nagenoeg alle uitwendige kenmerken behoort 't gevonden exemplaar tot *O. maculata*, doch is er onmiddellijk van te onderscheiden door de blijvend helmachtig saamgebogen bloemdekbladen.

De bastaard is er niet een tusschen de typische *O. morio* en de typische *O. maculata*, maar tusschen variëteiten van beide. Van *O. morio*, aan welke soort vooral de bloemkenmerken ontleend zijn, is 't moeilijk na te gaan welke der talloze vormen hier aan de bastaardvorming heeft deelgenomen. Op 't genoemde weiland groeien meerdere tamelijk afwijkende vormen dooreen en men zou er toe komen, om deze eenvoudig als individueele afwijkingen te beschouwen.

De vorm van *O. maculata*, die de afgebeelde bastaard geleverd heeft, is de vorm *helodes*, die zich o.a. door den spitsen top, ook der onderste bladeren van den vorm *genuinus* onderscheidt en die juist thuis hoort op gronden, als waarop de plant gevonden is.

Ten slotte een beschrijving van 't afgebeelde exemplaar:

Stengel boven den grond 19,5 cM. hoog, naar boven iets kantig. Onderste *bladeren* langwerpig-lancetvormig, de bovenste lancetvormig, spits. *Schutbladen* ongeveer zoo lang als de bloem. *Bloemtros* (jong) kegelvormig, ongeveer 30-bloemig. Lip groot, meer breed dan lang, zwak ingesneden en zeer onduidelijk drielobbig, wit met een gele tint en enkele rose puntjes. De overige bloemdekbladen zeer licht rose, met overlangsche rose streepen, blijvend saamgebogen. Spoor wit, recht, ongeveer zoo lang als 't vruchtbeginsel.

Door Ascherson en Gräbner is deze bastaard *Orchis neustriaca* genoemd (zie de aangehaalde plaats blz. 768 onderaan). Om de witte bloemen moet daaraan worden toegevoegd: *albiflora*, zoodat eindelijk de afgebeelde plant heet: *Orchis neustriaca* b. *albiflora*.

A. J. M. GARJEANNE.

VOGELTREK OP TERSCHELLING

op Maandag 18 October 1909.

Reeds kort na zonsondergang vertoonden zich vogels rondom den Brandaris, doch slechts nog in gering aantal; later nam dit aantal echter zéér sterk toe. In het begin van den avond merkte ik roodstaartjes, spreeuwen, wulpen, lijsters, vinken, plevieren en rotganzen op, later uitsluitend leeuwerikken, die zich bij duizenden vertoonden. Volgens vele Terschellingers en de lichtwachters, die toch reeds jaren den vogeltrek meemaken, moet een leeuwe-

rikken-trek voor Terschelling als een zeldzaamheid beschouwd worden.

De wind, die tijdens den trek Zuidelijk was met een neiging naar het Westen, was niet meer dan eene flauwe koelte, de lucht was bedekt (geen mist), nu en dan kwam een regenbuitje, terwijl de temperatuur voor den tijd van het jaar zéér mild was.

Zeer vele vogels vlogen zich tegen den Brandaris dood of wel geraakten door het felle licht en het voortdurend rondfladderen in een bewusteloozen toestand.

Zoo werden op het plat van den toren een 300 à 500 tal vogels gevonden, de meeste echter vielen naar beneden en werden in de tuinen, op de daken en in de straten gevonden, alwaar zij door de Terschellingerstraatjeugd, die den geheelen avond en nacht op den been was, werden buitgemaakt. Den anderen morgen om $\pm$ 5 uur was de jeugd weer met lantaarntjes de langs den Brandaris gelegen duinkanten aan het afzoeken en werden alle vogels, hetzij deze bewusteloos of wel verwond waren, doodgemaakt en medegenomen. Het aantal doode vogels (doodgevlogen en vermoord) durf ik veilig op een paar duizend schatten, er waren jongens die er 50 buitgemaakt hadden. Het is zéér te betreuren, dat de ouders dat vermoorden niet krachtig tegengaan, al kan ook gelukkig niet ontkend worden, dat vele Terschellingers de vogels die zij in hunne tuinen bewusteloos vinden of die bij hun in huis komen vliegen, weder laten bijkomen en ze daarna de vrijheid hergeven.

Door het personeel van den Brandaris wordt ook alles gedaan, om de vogels zoo weinig mogelijk te verontrusten. Tijdens den trek vertoont zich dit personeel zoo min mogelijk op het plat van den toren, ten einde de oververmoeide en verblinde vogels, die op de ballustrade of andere plaatsen gaan zitten gelegenheid te geven zich te herstellen.

Het is mijne overtuiging dat de meeste vogels verblind en oververmoeid doch onbeschadigd zijn, als ze in de handen van de jeugd vallen, welke ze bijna zonder uitzondering meedoogenloos doodt.

Werd dit op krachtige wijze door de bevoegde autoriteiten tegengegaan, dan zouden jaarlijks duizenden vogels, die thans door de Terschellingers gegeten, of wel na gedood te zijn, weggegooid worden, gespaard blijven.

A. J. GOOSZEN.

Vogeltrek.

Op den 3^{en} September j.l. werd op de eendekooi „Wertpolder I”, gem. Ulrum (prov. Groningen), een smient gevangen. Deze smient (*Mareca penelope*) droeg om den poot een aluminium ringetje waarop gegraveerd stond: „University Aberdeen 2052”.

Van deze vangst werd onverwijld aan de Universiteit te Aberdeen bericht gegeven. Dezer dagen ontvingen we eenige nadere inlichtingen omtrent het doel van het ringen van den vogel. De smient was gemerkt door de „Aberdeen-University Bird-Migration Inquiry”. Deze methode was eene navolging van de „Vogelzugversuch” die voor verscheidene jaren te Rositten in Oost-Pruisen begonnen is. Deze vereeniging stelt zich ten doel het verhuizen van de Engelsche vogels in het bijzonder en van de trekvogels uit ons werelddeel in het algemeen na te gaan. Door het aanleggen van kaarten wil zij hiervan dan een duidelijk overzicht krijgen. Tevens maakt zij gebruik van lichtschepen en vuurtorens bij hare onderzoekingen. De vereeniging staat onder hoofdleiding van Prof. J. Arthur Thomson te Aberdeen, bij wien nadere inlichtingen te bekomen zijn. Prof. J. Arthur Thomson verzoekt iedereen, die zulk een gemerkten vogel vangt, hiervan onverwijld kennis te geven aan de Universiteit. De vogel moet men dan zoo mogelijk weer laten vliegen, en alleen het nummer en verder opschrift van den ring opteekenen. Ook de plaats en tijd van het vangen, alsmede de soort van den vogel dienen vermeldt te worden.

Onze smient was van een nest van 5 jongen, opgekweekt door Mr. F. Gunisere, vrijgelaten op den 19^{en} Juni bij Loch Brora, nabij Brora in Sutherlandshire in het verre N.O. van Schotland. Dit was tot nogtoe het belangrijkste resultaat dat er verkregen werd. De hoofdrichting waarin de smient gevlogen is, is Z.O. en de afstand bedraagt ongeveer 840 K.M.

Opmerkelijk is het, dat de vogel, die in Schotland toch bij menschen is opgekweekt en deze daar meermalen heeft gezien, bij ons na 3 maanden reeds weer zoo wild en schuw was geworden, dat de kooier hem benedenwinds heeft kunnen vangen, wat speciaal bij smienten een zeldzaamheid is.

Ulrum.

H. D. LOUWENS.